

ФІНАНСОВІ ТА БЕЗПЕКОВІ ЧИННИКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кучеренко С. Ю.
Леваєва Л. Ю.
Красножон А. О.

Предметом дослідження є встановлення впливу воєнних руйнувань, ризиків і загроз та спричинених ними змін ролі чинників функціонування та конкурентоспроможності вітчизняних аграрних підприємств.

Метою статті є визначення й оцінка фінансових та безпекових чинників як основних для виживання, досягнення конкурентних переваг і здійснення конкурентоспроможності вітчизняних аграрних підприємств в умовах війни.

Методологічною основою статті є теоретичні положення економіки підприємств, сукупність загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, у т.ч.: системного підходу, монографічний, статистико-економічні, аналізу та синтезу економічної інформації.

Результати статті. Обґрунтовано, що формування конкурентних переваг, конкурентоспроможності аграрних підприємств формують групи чинників внутрішньої організації та потенціалу ресурсів; орієнтації на споживача; на конкурентів; на перспективу. Проте в умовах воєнного стану першочергового значення набули чинники фінансів та безпеки аграрних підприємств. Безпека розуміється як захист від ракетних ударів, вторгнення, мінного забруднення і розривів мін, безпечне розміщення і захист людей. Пріоритети агробізнесу стосуються окупності витрат, а вже потім отримання прибутків. Фінансові показники залишаються пріоритетними для впровадження інновацій, розвитку персоналу, вирішення програм соціальної відповідальності та інклюзії.

Галузь застосування результатів. Висновки та результати статті можуть бути використані у навчальному процесі при підготовці студентів економічних спеціальностей.

Висновки. Вітчизняний агробізнес формує продовольчу безпеку держави і впливає на продовольчу безпеку світу, а держава при обмеженості бюджетних ресурсів прямої підтримки є запорукою безпеки та конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах воєнного стану.

Ключові слова: аграрні підприємства, війна, руйнування, ризики, невизначеність, виживання, конкурентні переваги, конкурентоспроможність, фінансові ресурси, безпека, аграрний ринок, експорт продовольства, державна підтримка.

FINANCIAL AND SECURITY FACTORS OF COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES UNDER MARTIAL LAW

Kucherenko Svitlana
Levieva Liudmyla
Krasnozhon Anastasiia

The subject of the study is to determine the impact of military destruction, risks and threats and the resulting changes in the role of factors of functioning and competitiveness of domestic agricultural enterprises.

The purpose of the article is to identify and evaluate financial and security factors as the main ones for survival, achievement of competitive advantages and competitiveness of domestic agricultural enterprises in the conditions of war.

The methodological basis of the article is the theoretical provisions of enterprise economics, a set of general scientific and special research methods, including: systematic approach, monographic, statistical and economic, analysis and synthesis of economic information.

Results of the article. It is substantiated that the formation of competitive advantages and competitiveness of agricultural enterprises is formed by groups of factors of internal organisation and resource potential; customer orientation; competitors; and prospects. However, in the context of martial law, the factors of finance and security of agricultural enterprises have become of paramount importance. Security is understood as protection from missile attacks, invasion, mine contamination and mine explosions, safe accommodation and protection of people. The priorities of agribusinesses are to recover costs before generating profits. Financial performance remains a priority for innovation, staff development, and social responsibility and inclusion programmes.

Field of application of results. The conclusions and results of the article can be used in the educational process in the training of students of economic specialities.

Conclusions. Domestic agribusiness forms the food security of the state and affects the food security of the world, and the state, with limited budgetary resources of direct support, is the key to the security and competitiveness of agricultural enterprises under martial law.

Key words: agrarian enterprises, war, destruction, risks, uncertainty, survival, competitive advantages, competitiveness, financial resources, security, agricultural market, food exports, state support.

JEL Classification: E22, M21, H56, Q18.

Постановка проблеми. Чинники формування конкурентоспроможності та конкурентних переваг аграрних суб'єктів господарювання не завжди є очевидними. У практичній діяльності можна виділити принаймні чотири напрями їх прояву. Перший напрям – це внутрішня організація, структура і ресурси. Другий напрям означає орієнтацію на конкурентів та ґрунтується на порівнянні сільськогосподарських підприємств з їхніми найближчими конкурентами. Третій напрям представлений чинниками споживання та задоволення потреб споживачів. У цьому випадку дослідники та практики покладаються, переважно, на споживчу оцінку конкурентів-виробників. Четвертий напрям утворюють чинники орієнтації на ринкову перспективу з акцентом на поведінці споживачів та конкуренції.

У сучасних умовах російської агресії і війни й спричинених нею втратах, ризиках та невизначеності для аграрних підприємств пріоритетне значення має перша група чинників формування конкурентних переваг. Неможливість масштабної державної підтримки та недостатнє державне регулювання аграрного ринку сформулювало найважливішу мету їх діяльності на сьогодні – вижити. Ворог буквально розбиває ракетними ударами, грабує майно і продукцію, перебиває можливості експорту і торгівлі. Тому фінансові ресурси, чинники безпеки, окупність витрат цікавлять господарників найбільше. Особливо гостро ці проблеми постали в зернових підприємствах, елеваторному господарстві й портовій логістиці; у тваринницьких галузях, які є збитковими у більшості підприємств та регіонів. Вона є актуальною для науковців і практиків та потребує постійної уваги для вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зазначити, що проблеми формування конкурентоспроможності, конкурентних переваг, їх здійснення на рівні окремих видів продукції, підприємств і галузей були і залишаються предметом досліджень провідних вітчизняних та зарубіжних науковців: Адамчук Т., Бочко О., Бутенко А., Дранус Л., Ігнатенко М., І Корчинський І., Малецька О., Мармуль Л., Романюк І., Стахів О. Швець Ю., Щадило М. та ін. Проте питання ідентифікації чинників конкурентоспроможності, їх оцінки досліджені значно менше. Особливо це стосується умов цієї страшної, руйнівної війни та основних чинників виживання – безпеки й фінансових ресурсів

Мета статті. Метою дослідження є визначення й оцінка фінансових та безпекових чинників як основних для виживання, досягнення конкурентних переваг і здійснення конкурентоспроможності вітчизняних аграрних підприємств в умовах війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрний ринок належить до ринку монополістичної конкуренції. Виробники намагаються знайти і зайняти вакантну нішу на ньому. Для цього вони прагнуть знизити ціни при виробництві стандартної продукції та використовують різні методи зменшення виробничих витрат (ефект масштабу, малі виробництва, дешевша сировина, тінізація фінансових операцій тощо). Надається пріоритет тій діяльності, яка має перспективи розвитку та забезпечує достатній прибуток [1-4]. Орієнтація на задоволення потреб споживачів, як напрямок формування конкурентних переваг, як правило, не досить типова для вітчизняного агробізнесу.

При цьому досвід функціонування підприємницьких структур в усіх галузях аграрного сектору свідчить, що отримання конкурентної переваги ще не може забезпечити конкурентоспроможність, адже її потрібно утримати. Також важливо пам'ятати, що будь-яка перевага над конкурентами досягається за рахунок інновацій. Тому забезпечення конкурентних переваг сучасних аграрних підприємств має формуватися з дотриманням певних принципів, які сприятимуть досягненню конкурентоспроможності.

1. Сільськогосподарське підприємство повинне виробити кращу на ринку пропозицію, засновану на її перевазі у певних елементах цінності. Різні споживачі потребують різних цінностей. Жодне з

підприємств не може бути кращим за всіма складовими цінності продовольчої продукції, тому воно повинне вибрати цільових споживачів і сконцентруватися на пропозиції їм найбільшої цінності за одним з напрямів. Покупці усвідомлять, що повинні робити вибір, і розуміють, що, якщо вони купують товар у постачальника із «самими низьким цінами», тому не варто розраховувати на індивідуальне обслуговування.

2. Підтримувати порогові стандарти за іншими складовими цінності. Споживачі не очікують якихось видатних досягнень за іншими компонентами цінності, проте вони розраховують на дотримання постачальником прийнятних на ринку стандартів. Сільськогосподарська сировина за найменшою на ринку ціною навряд чи знайде свого покупця, якщо її якості і витрати на перероблення або доробку не будуть прийнятними.

3. Домінувати на ринку, постійно підвищуючи цінність. Конкуренція сприяє неухильному зростанню очікувань споживачів. Те, що сьогодні є конкурентною перевагою, завтра перестане нею бути. Сільськогосподарські підприємства повинні безперервно розвиватися, зростати швидше за конкурентів.

4. Побудувати високоорганізовану операційну модель маркетингу, що забезпечить надання найвищої цінності продукції, яка виробляється та реалізується на аграрному ринку. Вихід на ринок із найкращою пропозицією передбачає, що підприємство організувало свою діяльність так, щоб сприяти максимізації цільової складової цінності. Якщо підприємство концентрується на інноваціях і лідерству за продукцією, його операційна модель буде відрізнятися від тієї, що забезпечує цінове лідерство.

У сучасних умовах ризиків і невизначеності до важливих аспектів оцінки та забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств відноситься ідентифікація його фінансового стану та економічної безпеки [5, с. 12]. Економічна безпека сільськогосподарських підприємств передбачає стійкий розвиток (тобто збалансований і постійний), який досягається за рахунок використання різних видів ресурсів та підприємницьких можливостей з тим, щоб забезпечити їх найбільш ефективно використання для стабільної діяльності та динаміки росту.

Рівень економічної безпеки аграрних підприємств визначається станом використання їх сукупних ресурсів за критеріями відповідності. Для досягнення найвищого рівня підприємство має прагнути забезпечити максимальну безпеку основних функціональних складових діяльності [6-10]. Для своєї економічної безпеки аграрне підприємство використовує сукупність власних корпоративних ресурсів. Серед них доцільно виділити ряд ресурсів:

1. Ресурс капіталу. Акціонерний капітал підприємства плюс позикові фінансові ресурси є важливою системою для підприємства і дозволяє купувати та підтримувати інші ресурси підприємства, які спочатку не існували у засновників даного підприємства.

2. Ресурс персоналу. Управлінський персонал підприємства, експертні працівники, виробничі працівники та працівники, що володіють знаннями, досвідом та навичками, є головними лідерами та ланками, що об'єднують усі чинники конкурентоспроможності, забезпечуючи тим самим реалізацію корпоративної ідеології, місії та корпоративних цілей. Менеджер, як вважається, виконує свої функції та відіграє провідну роль у соціально-економічній структурі підприємства, якщо на нього припадає близько 3% працівників основної діяльності.

3. Ресурс інформації й технологій. Сьогодні інформація про всі аспекти функціонування аграрних ринків, діяльності підприємств агробізнесу є також дуже важливими ресурсами. Це пов'язано з постійною динамікою та змінами політичних, соціальних, економічних та екологічних умов сучасного світу; змінами на корпоративному ринку; обміном науково-технічною та технологічною інформацією, конкретними знаннями, пов'язаними з певними аспектами бізнесу; інформацією про нові знання в організації та управлінні бізнесом. Аграрні підприємства повинні постійно реагувати на будь-які зміни у зовнішньому діловому середовищі та ефективно планувати та здійснювати свою ділову активність і конкурентоспроможність.

4. Ресурс техніки й обладнання. Відповідно до фінансових, інформаційних технологій та людських ресурсів, якими володіє аграрне підприємство, воно використовує необхідну та доступну технологію та інше обладнання.

5. Ресурс прав. З розвитком цивілізації, виснаженням природних ресурсів та збільшенням вартості нематеріальних активів роль прав на ресурси різко зростає. Цей ресурс включає патентні права, ліцензії та квоти на використання природних ресурсів, а також експортні квоти та права землекористування. Цей ресурс дозволяє аграрним підприємствам брати участь у розробці передових технологій без високовартісних досліджень та отримувати спеціальні можливості для бізнесу.

Функціональні компоненти забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств у вигляді їх фінансів та економічної безпеки означають [11-13]:

- фінансова компонент: досягнення найбільш ефективного використання сукупних ресурсів;
- інтелектуальний компонент: збереження та розвиток інтелектуального потенціалу підприємства; ефективно управління персоналом;

- техніко-технологічний компонент: ступінь відповідності застосованих на підприємстві технологій сучасним світовим аналогам щодо оптимізації витрат ресурсів;
- політико-правовий компонент: всебічне правове забезпечення діяльності підприємства, дотримання чинного законодавства;
- інформаційний компонент: ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення господарської діяльності підприємства (організації);
- екологічний компонент: дотримання чинних екологічних норм, мінімізація втрат від забруднення довкілля;
- силовий компонент: забезпечення фізичної безпеки працівників (передовсім керівників) і збереження майна.

Процес забезпечення фінансових складових та гарантій конкурентоспроможності аграрних підприємств можна визначити як ряд завдань для досягнення найвищої платоспроможності та ліквідності їх оборотних коштів; для моделювання найбільш ефективної структури капіталу; можливість покращити якість планування та фінансово-економічну діяльність у всіх сферах стратегічних та оперативних планів [14-15]. Фінансові ресурси є основою для нових технологій, покращення людських ресурсів агробізнесу, його основних та оборотних активів, у т.ч. і з метою досягнення максимального прибутку та поліпшення прибутковості, вирішення проблем соціальної відповідальності та інклюзії.

Висновки. Основні чинники забезпечення конкурентоспроможності і, насамперед, виживання, аграрних підприємств в умовах війни представлені фінансовими та безпековими складниками. Також доцільно вказати на вказати про тісний взаємозв'язок соціально-економічної і навіть національної безпеки держави та аграрних підприємств. Від їх фінансового стану та безпеки залежить конкурентоспроможність продовольчої продукції, рівень використання потужностей і ресурсів, фінансова й виконавча дисципліна, політика ціноутворення. Конкурентоспроможність структурних господарських одиниць на рівні аграрних обумовлює національну продовольчу безпеку, сприяючи престижу нашої країни на світовому ринку, продовольчому забезпеченню країн світу. З іншої сторони, економічна безпека держави є базою, що визначає захищеність окремих виробників на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Список використаних джерел:

1. Басій Н.Ф., Нечипоренко В.В., Снітко Є.О., Кобець С.П. Сучасний дизайн управління рекламою та проектами в умовах діджиталізації, глобалізації та активізації безпекових механізмів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 8. С. 113-118.
2. Мармуль Л.О., Величко Т.Г., Рогатіна Л.П. Стратегічне управління фінансово-економічною безпекою аграрних та харчових підприємств. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2016. № 2 (34). С. 49.
3. Корчинський І.О., Щадило М.І. Стратегія реалізації безпекових механізмів підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія економіка та управління*. 2022. № 5. URL: https://reicst.com.ua/pmt/issue/view/issue_5_2022
4. Романюк І.А. Вплив конкурентної боротьби на управління маркетинговою діяльністю сучасних підприємств. Молодь і сільськогосподарська техніка у XXI сторіччі: 36. матер. XVI-й Міжнар. форум молоді. Харків: ХНТУСГ. 2020. С. 206
5. Малецька О., Бочко О., Дранус Л. Парадигма конкурентоспроможності держави в цифровій економіці. *Аграрна економіка*. 2022. Т. 15, № 1-2. С. 9-17.
6. Ігнатенко М.М. Формування інформаційної безпеки підприємств і організацій в умовах автоматизації обліку та фінансової звітності. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2017. № 4. С. 84-88.
7. Загурський О.М. Конкурентоспроможність аграрного сектору економіки України : інституціональний аспект: монографія. Київ: Університет «Україна», 2015. 455 с.
8. Швець Ю.А., Бутенко А.А. Аналіз конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств: основні проблеми та перспективи розвитку. *Вісник ЖДТУ. Серія: економіка, управління та адміністрування*. 2017. № 2(80). С. 49-53.
9. Марко І.Ю., Радченко О.Д., Мельничук О.О. Фінансові ризики бюджетної безпеки та їх державне регулювання. *Економіка АПК*. 2021. № 8. С. 67-78.
10. Сєвідова І.О., Мандич О.В., Квятко Т.М., Бабко Н.М., Романюк І.А. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. Харків: ХНТУСГ, 2020. 200 с.
11. Осташко Т.О. Розвиток національної торговельної політики для підвищення конкурентоспроможності економіки України : колективна монографія. ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2021. 313 с.

12. Аранчій В.І., Ігнатенко М.М. Сутність ризиків підприємницької діяльності та їх оцінка з метою нівелювання й уникнення в управлінні ефективністю й конкурентоспроможністю розвитку. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 39. С. 52-58.

13. Ільїн В.Ю., Ільїна О.В. Конкурентоспроможність аграрних підприємств на інвестиційно-інноваційних засадах в умовах глобалізації: монографія. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2016. 497 с.

14. Стахів О.А., Адамчук Т.Л. Фактори конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 2. С. 360-365.

15. Marmul L., Levaieva L., Pospolit V. Formation of agricultural enterprises' competitiveness on the basis of financial and economic sustainability and security. *University Economic Bulletin*, Vol. 48, 2021. С. 33-39.

References

1. Basiy, N.F., Nechyporenko, V.V., Snitko, YE.O., Kobets', S.P. (2023). Suchasnyy dyzayn upravlinnya reklamoyu ta proektamy v umovakh didzhitalizatsiyi, hlobalizatsiyi ta aktyvizatsiyi bezpekovykh mekhanizmiv [Modern Design of Advertising and Project Management in the Context of Digitalisation, Globalisation and Activation of Security Mechanisms]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, 8, 113-118.

2. Marmul', L.O., Velychko, T.H., Rohatina, L.P. (2016). Stratehichne upravlinnya finansovo-ekonomichnoyu bezpekoju ahrarnykh ta kharchovykh pidpryyemstv [Strategic management of financial and economic security of agrarian and food enterprises]. *Visnyk Berdyans'koho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 2 (34), 49.

3. Korchyns'kyy, I.O., Shchadylo, M.I. (2022). Stratehiya realizatsiyi bezpekovykh mekhanizmiv pidvyshchennya rivnya konkurentospromozhnosti pidpryyemstv [Strategy of implementation of security mechanisms for increasing the level of competitiveness of enterprises]. *Problemy suchasnykh transformatsiy. Seriya ekonomika ta upravlinnya*, 5. URL: https://reicst.com.ua/pmt/issue/view/issue_5_2022

4. Romaniuk, I.A. (2020). Vplyv konkurentnoyi borot'by na upravlinnya marketynhovoyu diyal'nisty suchasnykh pidpryyemstv [The impact of competition on the management of marketing activities of modern enterprises]. *Molod' i sil's'kohospodars'ka tekhnika u XXI storichchi [Youth and agricultural machinery in the XXI century]: Zb. mater. XVI-y Mizhnar. forum molodi*. Kharkiv: KHNTUSH, 206.

5. Malets'ka, O., Bochko, O., Dranus, L. (2022). Paradyhma konkurentospromozhnosti derzhavy v tsyfrovoy ekonomitsi [The paradigm of state competitiveness in the digital economy]. *Ahrarna ekonomika*, 15, 1-2, 9-17.

6. Ihnatenko, M.M. (2017). Formuvannya informatsiyanoi bezpeky pidpryyemstv i orhanizatsiy v umovakh avtomatyzatsiyi obliku ta finansovoyi zvitnosti [Formation of information security of enterprises and organisations in the conditions of automation of accounting and financial reporting]. *Visnyk Berdyans'koho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 4, 84-88.

7. Zahurs'kyy, O.M. (2015). Konkurentospromozhnist' ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrayiny : instytutsional'nyy aspekt [Competitiveness of the agrarian sector of the Ukrainian economy: institutional aspect]. Kyiv: Universytet «Ukrayina»

8. Shvets', YU.A., Butenko, A.A. (2017). Analiz konkurentospromozhnosti sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv: osnovni problemy ta perspektyvy rozvytku [Analysis of the competitiveness of agricultural enterprises: main problems and prospects for development]. *Visnyk ZHDTU. Seriya: ekonomika, upravlinnya ta administruvannya*, 2(80), 49-53.

9. Marko, I.YU., Radchenko, O.D., Mel'nychuk, O.O. (2021). Finansovi ryzyky byudzhethnoyi bezpeky ta yikh derzhavne rehulyuvannya [Financial risks of budget security and their state regulation]. *Ekonomika APK*, 8, 67-78.

10. Syeidova, I.O., Mandych, O.V., Kvyatko, T.M., Babko, N.M., Romaniuk, I.A. (2020). Konkurentospromozhnist' pidpryyemstva [Competitiveness of the enterprise]. Kharkiv: KHNTUSH.

11. Ostashko, T.O. (2021). Rozvytok natsional'noyi torhovel'noyi polityky dlya pidvyshchennya konkurentospromozhnosti ekonomiky Ukrayiny [Development of national trade policy to increase the competitiveness of the Ukrainian economy]. *DU «In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrayiny»*, Kyiv

12. Aranchiy, V.I., Ihnatenko, M.M. (2018). Sutnist' ryzykiv pidpryyemnyts'koyi diyal'nosti ta yikh otsinka z metoyu nivelyuvannya y unyknennya v upravlinni efektyvnisty y konkurentospromozhnisty rozvytku [The essence of business risks and their assessment for the purpose of levelling and avoidance in managing the efficiency and competitiveness of development]. *Ekonomichnyy visnyk universytetu*, 39, 52-58.

13. Il'yin, V.YU., Il'yina, O.V. (2016). Konkurentospromozhnist' ahrarnykh pidpryyemstv na investytsiyno-innovatsiynykh zasadakh v umovakh hlobalizatsiyi [Competitiveness of agricultural enterprises on investment and innovation basis in the context of globalisation]. Kyiv: NNTS «ІАЕ»

14. Stakhiv, O.A., Adamchuk, T.L. (2017). Faktory konkurentospromozhnosti sil's'kohospodars'koho pidpryyemstva [Factors of competitiveness of an agricultural enterprise]. *Ekonomika i suspil'stvo*, 12, 360-365.

15. Marmul, L., Levaieva, L., Pospolit, V. (2021). "Formation of agricultural enterprises" competitiveness on the basis of financial and economic sustainability and security. University Economic Bulletin, 48, 33-39.

ДАНІ ПРО АВТОРІВ

Кучеренко Світлана Юрїївна,

кандидат економічних наук, доцент, декан факультет фінансово-економічної і професійної освіти
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, 08401, Україна
e-mail: ekon.dek@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7560-1212>

Леваєва Людмила Юрїївна,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, 08401, Україна
e-mail: lluda85@i.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0697-2700>

Красножон Анастасія Олегівна,

аспірантка
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, 08401, Україна
e-mail: krasnozhanastasiia@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6662-7477>

DATA ABOUT THE AUTHORS

Kucherenko Svitlana,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Dean of the Faculty of Financial, Economic and Professional Education
Hryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav
Str. Sukhomlinsky 30, Pereyaslav, 08401, Ukraine
e-mail: ekon.dek@ukr.net

Levaieva Liudmyla,

Ph.D., Assistant Professor of Economics Department
Hryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav
Str. Sukhomlinsky 30, Pereyaslav, 08401, Ukraine
e-mail: lluda85@i.ua

Krasnozheon Anastasiia,

PhD student
Hryhorii Skovoroda University of Pereyaslav
Str. Sukhomlynskoho 30, Pereyaslav, 08401, Ukraine
e-mail: krasnozhanastasiia@gmail.com